



2025-10-17

Klimat- och näringslivsdepartementet

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kn.cks.remisser@regeringskansliet.se

Lantbrukarnas Riksförbunds (LRF) yttrande om promemoria Ändamålsenliga säkerhets- och strålskyddskrav för utvinning och anrikning av kärnämnen

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) är en partipolitiskt obunden intresse- och företagargrupp för människor och företag inom de gröna näringarna, det vill säga företag med sin bas i jord och skog såsom spannmålsodling, djurhållning, trädgårdsnäring och skogsbruk. LRFs ca 120 000 medlemmar driver tillsammans nästan 60 000 företag och det gröna näringslivet står för lite mer än 4 procent av Sveriges BNP. LRFs medlemmar finns i hela landet.

Bakgrund

LRF företräder Sveriges lantbrukare och landsbygdsföretagare, vars verksamheter är beroende av tillgång till rent vatten och långsiktig markanvändning. LRF är inte principiellt emot gruvverksamhet, tillgången till mineral och metaller är ett viktigt steg i den gröna omställningen som LRF och dess medlemmar gärna vill vara en del av. Dock innebär gruvbrytning stora ingrepp i landskapet och kan påverka jord- och skogsbruk negativt under lång tid. Markägare måste därför ha möjlighet att säga nej till prospektering och gruvbrytning på sin mark.

LRF:s syn på kommunal tillstyrkan

Den kommunala tillstyrkan är ett viktigt verktyg för att säkerställa att beslut om gruvverksamhet har lokal förankring. Att ta bort tillstyrkan för uranbrytning innebär att kommuner förlorar möjligheten att säga nej till verksamheter som kan ha långtgående konsekvenser för miljö, hälsa och möjligheten att lokalt driva verksamhet inom de gröna näringarna.

LRF delar SKR:s bedömning att regeringen inte har motiverat varför denna inskränkning är nödvändig eller proportionerlig enligt 14 kap. 3 § regeringsformen. Det är särskilt allvarligt att förslaget innebär att omfattningen av den kommunala tillstyrkan styrs av vilken lagstiftning som tillämpas – miljöbalken eller kärntekniklagen – snarare än av verksamhetens faktiska påverkan. LRF avstyrker därför förslaget.

Miljö- och hälsorisker

LRF har ett stämmobeslut på att verka för att Sverige ska förbjuda prospektering och brytning i alunskiffer, eftersom det idag saknas hållbara brytningsmetoder. De stora förekomsterna av uran i Sverige finns i alunskiffer, och brytning av denna skulle

medföra betydande risker för förorening av dricksvatten, mark och ekosystem. Erfarenheter från tidigare brytning visar att efterbehandlingen kan bli mycket kostsam och att vissa områden inte går att sanera fullt ut.

Plan- och bygglagen är inte ett alternativ till kommunal tillstyrkan

Promemorian framhåller att kommunerna fortfarande har inflytande genom plan- och bygglagen. LRF anser att detta är missvisande. Gruvverksamhet prövas inte enligt plan- och bygglagen, och även om byggnader och anläggningar kan kräva bygglov eller detaljplan, ger detta inte kommunerna samma möjlighet att stoppa verksamheten som en tillstyrkan gör. Dessutom kan länsstyrelsen upphäva kommunens plan om den bedöms stå i konflikt med ett riksintresse, och regeringen kan förelägga kommunen att anta eller ändra en detaljplan. Det innebär att kommunens inflytande i praktiken är mycket begränsat, något som blev tydlig i fallet med grafitgruvan utanför byn Vittangi i Kiruna kommun tidigare i år.¹

Bristande konsekvensanalys kopplat till försörjningsförmåga, skydd av bruksvärd jordbruksmark och livsmedelsstrategins mål

Promemorians konsekvensanalys nämner att ett område som innehåller fyndigheter av kärnämne kan pekas ut som riksintresse. Man har däremot inte tagit upp att berörda områden ibland sammanfaller med andra riksintressen, eller det faktum att alunskiffer sammanfaller med den mest bruksvärda jordbruksmarken, som är av nationell betydelse i enlighet med 3 kap 4 § miljöbalken.

Promemorians konsekvensanalys har inte heller, vilket är ytterst beklagligt, tagit någon som helst hänsyn till konsekvenserna för svensk livsmedelsproduktion och försörjningsberedskap. Dessa mål påverkas i högsta grad, både genom direkt markanvändning och genom eventuell miljöpåverkan på närliggande marker och nedströms vattendrag. Det finns även av riksdagen antagna mål för svensk livsmedelsproduktion. Den nationella livsmedelsstrategin med övergripande mål om att öka svensk livsmedelsproduktion antogs av riksdagen 2017. Så sent som mars 2025 antog riksdagen den uppdaterade livsmedelsstrategin 2.0 vilken tydligt skärper livsmedelsproduktionens avgörande roll i svensk beredskap. Trots detta nämns inte på något ställe i promemorian vare sig jordbruk, livsmedelsproduktion eller försörjningsberedskap. Den regionala beredskapen och livsmedelstryggheten varierar över landet och påverkan på livsmedelsproduktionen från en större exploatering varierar alltså stort. I vissa län utgör den odlingsbara ytan en mycket liten del av marken, varför påverkan från exploatering som berör eller påverkar jordbruksmarken har stora och direkta konsekvenser för livsmedelsförsörjningen. Därtill noterar LRF att varken Jordbruksverket eller Skogsstyrelsen fått promemorian för yttrande.

Förslag till alternativ lösning

Om regeringen anser att mindre anläggningar för uranbrytning inte bör prövas av regeringen, bör den kommunala tillstyrkan i stället regleras direkt i miljöbalken –

¹ <https://www.dn.se/ekonomi/regeringen-ger-klartecken-for-gruva-i-kiruna/>



exempelvis genom en generell tillstyrkan motsvarande det som gäller för vindkraft enligt 16 kap. 4 § miljöbalken.

Avslutande synpunkter

LRF anser att lokal acceptans är avgörande för att gruvverksamhet ska kunna bedrivas på ett hållbart sätt. Uranbrytning är en verksamhet med särskilt stora risker och konflikter med andra samhällsintressen, inte minst jordbruk, vattenförsörjning och naturvård.

Vi uppmanar därför regeringen att värna det kommunala självstyret och behålla det kommunala inflytandet vid uranbrytning. Det är en fråga om respekt för demokratin, miljön, den civila beredskapen och landsbygdens framtid. Ett krav på kommunal tillstyrkan ska inte betraktas enbart som en möjlighet att säga nej, utan som en garanti för att större projekt planeras och genomförs på ett sätt som är godtagbart i en demokrati.

Med vänliga hälsningar

LANTBRUKARNAS RIKSFÖRBUND

Hilda Runsten

Enhetschef
Näringspolitisk policy

Nicklas Lindström

Näringspolitisk rådgivare
Samhällskontakter och
samordning